

1870
STO
1970

let osnovne šole na Ježici

BRUŠURA 100 LET ŠOLE NA JEŽICI

Odbor za proslavo 100-letnice šole na Ježici, ki ga je imenoval svet za prosveto in telesno vzgojo skupščine občine Ljubljana-Bežigrad, je ob konkretni pomoči prosvetnih delavcev iz šole v Stožicah in na Ježici izdal tudi lično brošuro, v kateri je na 30 straneh opisana zgodovina osnovnega šolanja na Ježici z začetki pred 180 leti pa do danes. Seveda ni napisano vse, kar bi se s tem v zvezi lahko napisalo toda poglavite stvari so. Edino resno pripombo je mogoče dati na poglavje »Delo učiteljstva in razvoj šole od 1945—1970, ki je prekratko opisano, čeprav se ga da dopolniti z naslednjim poglavjem, ki ima naslov »Pionirska organizacija v obdobju od 1945 do danes«.

Poleg kratkega življenjepisa narodnega heroja Danila Kumar in revolucionarke Urške Zatlje, katerih imena so povezana z podružnično in matično osnovno šolo na Posavju, je v brošuri seznam vseh prosvetnih delavcev, ki so poučevali na Ježici in seznam vseh onih učencev, ki so obiskovali šolo na Ježici in potem v narodnoosvobodilni vojni sodelovali v borbi proti okupatorjem in domačim izdajalcem.

V brošuri, ki jo je tiskala železniška tiskarna v 1000 izvodih, je tudi več fotografij. Uvod v oris zgodovine šole na Ježici je napisal Stane Koman in se glasi:

»Nismo do vseh jubilejev pozorni. Nekateri nam zagrenijo trenutek spomina, drugi priključijo solze v oči. Ob nekaterih se zgrozimo, ob drugih razveselimo. Na nekatere smo ponosni.

Posebno doživeti je stoletnica kake šole. Potrebno je le spoznati, kako globoko segajo korenine njene vzgoje. Koliko otrokom različnih nagnjenj, različnih sposobnosti in možnosti je vcepljala v mlada srca prva spoznanja o resnicah, ki so jih potem vodile po življenjski poti.

Kako pestra je lahko življenjska pot slehernika!

Kakšno bogastvo spoznanj daje življenje enemu samemu človeku!

In kolikšno bogastvo spoznanj pomenijo življenja tisočerih otrok, ki so pili znanje v šoli celo njeno stoletje!

Kdo more zajeti življenjsko vsebino vseh, ki so šli skozi klopi stoletne ustanove!

Koliko sreče, koliko tragičnosti, koliko lepote in koliko

pec. Ko se danes oziramo okrog sebe, ko v srčnem utripu občutimo opojnost težko priborjene svobode, spoznavamo, kakšna srca je kovala stoletje.

PREMALO ČASA

Številnim proslavam v mesecu maju se je v naši občini pridružilo še praznovanje 100-letnice osnovne šole na Ježici. Predsedniku odbora za proslavo, Stanetu Komanu, smo postavili tri vprašanja.

100-letnici osnovne šole ste pripisovali velik pomen. Ali so sodelujoči s svojimi nastopi in proslavami izražali enak odnos?

»Imeli smo premalo časa, da bi dobro organizirali eno-

DARILA PODJETI

Za 100-letnico šole na Ježici so imele razumevanje tudi nekatere ljubljanske gospodarske organizacije. Najbolje se je odrezalo podjetje JUGOTEHNIKA, ki je financiralo 300 priznanj oziroma spominskih daril. Za njo se je dobro odrezalo podjetje ELEKTROTEHNA, nato ASTRA, ZITO, DINOS, OBNOVA, Ljubljanske mlekarne, TOBAK in dva privatnika — bife Ramova in mesar Sušteršič.

Vsem najlepša hvala.

grenkobe je lahko v njej!

V vsakem obdobju ljudstvo doživlja resnico svojega časa. Ničče poleg staršev nima toliko zasluge za to stvarnost, kot jo ima šola, ki v svoje vzgojiteljske roke dobi otroka in v njegovo odprto srce vceplja kali poznejših spoznanj o tem, kako težko in vredno je biti in ostati človek. In človek postaneš takrat, ko resnično spoznaš, za kaj je vredno živeti. V obdobju tega spoznanja se v tebi rodi svobodnjak ali hla-

meščak. Proslavljanje tega jubileja. Prav zato se ni mogoče pritoževati na dnikomur, še najmanj pa na šolanje, ki so v mesecu maju izvedle že v začetku šolskega leta sprejet program prireditve in proslav. Napravili smo tudi premalo propagande. Kljub velikim in lepim plakatom, ki so občane pozivali, naj se udeležujejo prireditve v čast 100-letnici šole na Ježici, je bilo na njih starejših občanov bolj malo. Na primer, pri tekmovanjih mladinskih

in pionirskih ekip gasilskih društev z Ježice in in Stožic sploh nobenega. Na osrednji prireditvi 8. maja pred šolo na Ježici pa je bil obisk lep, kljub vremenu, ki je obetalo nevihto. Tudi posebna proslava PD Savlje-Kleče je bila dobro obiskana.

Kdo se je pri proslavljanju 100-letnice šole na Ježici najbolj potrudil?

»Vsekakor učiteljski zbor in učenci jubilejne šole. Organizirali so lepo razstavo in sicer v enem razredu zgodovinsko, v drugem pa razstavo likovnih del otrok te šole. Poleg tega so se učenci te šole naučili dve uri trajajočo igrico »Jurček« in jo 15. maja odlično izvedli na odru PD Savlje-Kleče. Potem bi pohvalil še pionirske oddrede osnovnih šol, ki so po programu občinske zveze za telesno vzgojo tekmovali v streljanju z zračno puško, malem nogometu in košarki.«

Katera prireditve je najbolj uspela?

»Vsekakor zaključna. 21. maja v Festivalni dvorani. To je bil pravzaprav sprejem okrog 100 prosvetnih delavcev iz naše občine in drugih, ki so sodelovali v proslavljanju. Na njem se je podpredsednik skupščine Ljubljana-Bežigrad Slavko Oblak zahvalil za sodelovanje v proslavljanju 100-letnice šole na Ježici in sploh za sodelovanje šol z občino.

Kapetani pionirskih ekip, ki so zmagale v streljanju z zračno puško, v malem nogometu in v košarki, kjer so nastopile tudi mladinke, so na tem sprejemi prejeli iz rok podpredsednika občine lepe pokale. Slavko Oblak je podelil pismena priznanja vsem šolam in društvom, ki so sodelovale v programu proslavljanja. Na vsakem priznanju je bila prilepljena originalna risba otrok iz šole na Ježici in Stožicah.

Čudovit koncert pa so izvedli članj Slovenskega okteta in če ne bi bilo treba Festivalne dvorane tako hitro zapustiti, bi gotovo morali še večkrat ponoviti marsikatero pesem. Za pogovor med povabljenimi pa je bil odmerjen prekratek čas in sicer eno uro. Med tem je navzoče odlično postreglo gostinjsko podjetje Bežigrad, učen-

ci glasbene šole Franca Sturma iz Bežigrada pa so priletno vzdusje dopolnili še s primerno glasbo.

SPOMINSKA PLOŠČA

Za veliki jubilej je občinska skupščina Ljubljana-Bežigrad dala tudi sredstva, s katerimi se je šola nekoliko obnovila in oplešala. Tako je šola svojo 100-letnico dočela vsa nova in lepa.

Na osrednji proslavi ki je bila 8. maja, in katere se je udeležil tudi predsednik občinske skupščine Bežigrad Karel Kušar, so pionirji te šole odkrili spominsko ploščo. Priložnostni govor o pomenu proslavljanja 100-letnice šole na Ježici in o pomenu odkritja spominske plošče onim učencem, ki so hodili v to šolo, kasneje pa sodelovali v narodnoosvobodilni borbi, je imel Ivan Kurovar, predsednik občinskega odbora ZZB NOV.

Verz, ki je na plošči, je ena kitica številnih pesmi Ivana Minattija. Glasi se:

IN VSAKOMUR, KI MU TEŽKO JE V TEH DNEH PODARIL BOM KOŠCEK SRCA. DA SLEDNJEMU CEZ OBRAZ ZAIGRA IN SONCE V OČEH ZAZARI;

V nadaljevanju je še naslednje besedilo:

V NARODNOOSVOBODILNI VOJNI 1941—1945 JE SO-DELOVALO 172 NEKDANJIH UČENCEV OSNOVNE ŠOLE NA JEŽICI. MED BOJEM JE PADLO 27 UČENCEV V PARTIZANIH, 17 JIH JE BILO POKONČANIH V INTERNACIJSKIH TABORISCIH TER USTRELEJENIH IN UBITIH V DOMAČEM KRAJU.

Na plošči je podpis: Ob 100-letnici osnovne šole na Ježici maja 1970. Odbor za proslavo 100-letnice

Letos mineva 100 let šole na Ježici. Što let je dolga doba, pa hkrati tudi kratka. Toda, če gre za leta šole, v kateri je nad 2.800 otrok našlo znanje in je to znanje naloženo uporabiti v življenju, je to nadvse lepa bilanca. Kot je napisano v šolski kroniki, je jeziško šolo od ustanovitve do danes, v 100 letih, obiskovalo okrog 2.800 jeziških šolobveznih otrok, na šoli se je gvrstilo 10 upraviteljev in 71 učiteljev. V tem številu niso všteti veroučitelji, čeprav je bil verouk do leta 1945 sestavni del učnega programa. Najdlje je bil upravitelj na jeziški šoli Anton Zibert, ki je poučeval 31 let, in to od leta 1879 do leta 1910. Nato je bila 15 let upraviteljica Mara Peče, od leta 1950 do 1965; Ivan Perko in Anton Gernek sta bila upravitelja po 11 let, Anton Lomšek 9 let, vsi drugi upravitelji pa manj časa. Od učiteljev je poučevala na Ježici najdlje Hedvika Malovrh, in to polnih 41 let. Za njo po letih Franja Kunaver, Franja Golja in Jospina Vontina. Zgodovina šole od nastanka dalje je najbolje opisana v zgodovinskem almanahu, ki ga je izdalo sedanje vodstvo osemletke »Danile Kumar v Stožicah, čigar sestavni del je osnovna šola na Ježici.

Sodeč po nagrobni kamnu domače grobnice, lejer je napisan moj prvi prednik, Franc Jakopič, da se je rodil 1800 umrl 1871. leta, da se je moj stari oče Jernej rodil 1848. leta in umrl 1924. leta, moj oče Anton pa, da se je rodil 1885. leta, umrl pa 1946. leta, lahko trdim, da vas Ježica kot vas verjetno obstaja že več kot 500 let. Kronika fare v Sentpetru potrjuje moje domnevo, kajti do leta 1787 je Ježica spadala pod Sentpetrsko faro, to leto pa je postala samostojna kuracija. Zanimivo je, da je bil prvi kurat na Ježici Jurij Japelj, sloviti prosvetljenec, pisatelj in prevajalec svetega pisma. Na Ježici je služboval od leta 1787 do 1795. Odprl je na Ježici zastavno faro šolo. Kronika trdi, da je začel s prvim poučevanjem jeziških otrok v branju, pisanju in nekoliko v računanju. Ker takrat Ježica še ni imela lastnega župnišča, saj je tudi Jurij Japelj stalnoval v privatni sobi, je poučeval v privatnih sobah. Leta 1791 pa so na Ježici zgradili župnišče in v njem uredili tudi učilnico. Zelo zanimiva je ugotovitev, da je prosvetljenec Jurij Japelj že takrat ob lepem vremenu uvedel šolo na prostem. Učence je peljal k Savi in jih učil opazovati naravo. Tudi Jurij Japelj je že poskušal s prvo telesno vzgojo. Za razvedrilje je namreč uvedel igre na prostem. Otroke je uril v tekanju; da pa bi pouk združil s koristnostjo, so pobirali po travnikih kamenje. Ker je bil sam umen sadjar in čebelar, je otroke učil tudi gojiti sadno drevje. Kot moremo ugotoviti po zapiskih, je Japeljevo delo nadaljeval neki Kolavdar. Precej tuje ime za Ježico, zato nekateri upravičeno trdijo, da to ni bilo njegovo pravo ime. Kolavdar je nekaj časa hodil po hišah in poučeval otroke, ko pa je zbral dovolj denarja, je najel privatno sobo in jo spremenil v učilnico. Šolnina je znašala 1 goldinar mesečno za učenca, in denar je sam pobiral pri starših. Nekaj časa je imel učilnico v njej tudi v Savljah.

Kot je zapisano v Almanahu, ki ga je izdala ob 100-letnici osemletka v Stožicah, so za časa

Japija na Ježici postavili tudi mežnarjo in kasneje v njej uredili učilnico. Kolavdarjev naslednik cerkovnik in organist, Jože Kukulj, je poučeval v mežnarji. Pri Kukuljnu se še danes pravi na Ježici, čeprav se pišejo Erjavci. Pri tem je zanimivo, da je zemljišče za mežnarjo prodal veleposestnik na Ježici, France Presetnik. Verjetno gre za kmeta z domačim imenom pri Gorisku, kajti še do nedavnega je bilo zemljišče za mežnarjo in za cerkvijsko last Goriskove domačije.

Priprave, zlasti pa razprave, ali na Ježici graditi šolo ali ne, so trajale zelo dolgo. Skoraj polnih 20 let, od 1843 do 1865. In še potem, ko je škofijski konzistorij v Ljubljani izdal odlok o ustanovitvi redne šole na Ježici, so jeziški občinski možje šele po štirih letih sklenili zgraditi šolsko stavbo. To stavbo so kupili zopet od Franceta Presetnika, veleposestnika na Ježici. Šola je bila dograjena do leta 1870 in naslednje leto so v njej začeli z rednim poukom. Šola je bila enorazredna, šolski okoliš pa je obsegal vasi: Ježica, Kleče, Savlje, Mala vas in Stožice.

Razpis za delovno mesto učitelja na Ježici je bil objavljen v Učiteljskem tovarišu.

Učiteljeva, orglarjeva in cerkovnikova služba je bila dodeljena Francetu Praprotniku, učitelju v Lescah na Gorenjskem. Le-ta je bil torej prvi upravitelj in prvi učitelj na novo zgrajeni jeziški šoli.

Ze takoj ob ustanovitvi je imela jeziška šola krajevni šolski odbor, ki je imel nalogo skrbeti za gnojni plat šole. Takrat je bil tudi sprejet III. avstrijski osnovnošolski zakon, ki je uvedel splošno osemletno šolsko obveznost. Za Ježico takrat je zanimivo, da je šolski odbor po svoje krogli trajanje šolskega leta. To je dovoljeval tudi zakon. Velike počitnice so se začele 28. avgusta, trajale pa so do 3. novembra. Tako v prvih letih nove šole na Ježici. Kasneje pa, od 1875. leta, so bile glavne počitnice od 28. junija do 16. septembra. Zakaj tako, bom obrazložil malo kasneje.

Treba je povedati, da je Anton Zibert, ki je bil na Ježici polnih 31 let upravitelj, odprl na jeziške otroke tudi nedeljsko šolo, ki jo je obiskovalo 84 otrok, vsakdanjo pa 132. Ko so nedeljsko šolo ukinili, je uvedel ponavljajno ob četrtkih: dopoldne za dečke, popoldne za deklice. Kasneje je odprl tudi kmetijsko-nadaljevalno šolo s poukom ob nedeljah v zimskih mesecih.

Kasneje so šolsko poslopje nadzidal za eno nadstropje. Tako je šola postala dvorazredna leta 1900, devet let kasneje pa popolna, ker je imela že tri učilnice.

Kdorkoli se bo kdaj ukvarjal z zgodovino Ježice in hotel ugotoviti nastanek vasi, prve prebivalce, domačije in družine, bo moral ugotoviti, da je ustanovitev šole na Ježici v zelo kratkem času prinesla kraju razvoj. Ježica je bila v tistih časih izrazito kmetijska vas — kot vse vasi v severnem delu Ljubljane. Medtem ko so bile južne vasi, na parjanski stran, kmetijsko in vrtnarsko zelo razvite, so bili severni kraji Ljubljane ob Savi pretežno kmetijske s preprosto živinorejo. Predvsem zasluga prvega upravitelja jeziške šole Antona Ziberta je, da je znal kot prosvetilec učitelj, in sam navdušen sadjar in čebelar, prenesti izkušnje naprednih kmetovalcev v južne

Jospina Vontina je stara že več ko 90 let, na Ježici pa je učila prvi razred polnih 23 let. Sedaj živi v zaslužnem pokoju za Bežigradom.

strani Ljubljane na Ježico. Zanimivo je torej ob tej priliki pogledati, kaj se je tiste dni dogajalo v južnem delu Ljubljane, to je v Trnovem in Krakovem, kako so tam živeli in gospodarili kmetje in kako so se njihove izkušnje počasi, toda vztrajno prenašale na Ježico.

V Krakovem je bilo že leta 1271 šest kmetij. V 15. stoletju so se v Krakovem preselili še ribiči z Novega trga. Svet v Krakovem in Gradšču je imel v lasti nemški križevniški viteški red iz Križank. Ti vitezi so od Krakovčanov zahtevali, da se ukvarjajo s ribištvo. Trnovo pa je bilo last mesta Ljubljane, v njem so prebivali čolnarji. Krakovo je bilo takrat močvirje, zaraslo s krakom ali vodno lečo, po tem je dobilo ime. Trnovo je dobilo ime po svetu, ki je bil obrasel s trnovim grmovjem. Leta 1788 je bilo v Trnovem 62, v Krakovem pa 56 kmetov, v Trnovem 78, v Krakovem pa 91 vrtnarjev. Imeli so tudi vaškega pastirja, ki je pasel na vaški gmajni. Leta 1861 je Magistral najel 6 poljskih čuvajev. Ob delitvi Barja, v drugi polovici 18. in prvi polovici 19. stoletja, so dobili Trnovčani in Krakovci znaten del zemlje, ki je pa niso obdelovali, ker je bila prevelična. Ker je bila torej prejšnje stoletje Gmajna, Mirje in Mestni log nedotaknjena ledina, so bili tamkajšnji kmetje prisiljeni iskati ornih tal na severnem delu Ljubljane, to je na Posavju. Katerim je bilo to od rok, so se raje na majhnem delu zemlje doma oprijeli intenzivnega vrtnarjenja. Zatorej sta Krakovo in Trnovo prva izmed vseh krajev v Ljubljani in okolici postala

vrtnarska predela, ki sta zalagala ne samo Ljubljano, temveč tudi Kranj in še nekatera druga mesta.

Pomembno je vedeti, da dajejo krakovski vrtovi skoraj tri tedne zgodnejše prideleke kot trnovski. V Trnovem sta zemlja in klima hladnejši. Trnovčani so namreč svojo vlažno zemljo meliorirali s smetmi. Bratovščina trnovskih vovnikov je bila dolga Ljubljani opraviti letno 50 brezplačnih voženj in pometati ljubljanske ceste in ulice. Tako so s smetmi in osemnim blatom nasuli svoje vrtove tudi do tri metre visoko. Krakovčanke in Trnovčanke so prodajale zelenjavo najprej na Starem trgu, potem na Mestnem trgu vse do Rotovža, ko so tam speljali tramvaj, so se morale umakniti s svojimi cizami, na katerih so prodajale svoje izdelke, med Rotovž in Stolnico, pozneje pa na Vodnikov trg. Bile so edine v Ljubljani, ki so prodajale zelenjavo. Najprej so nosile na glavi po več košar, ki so jih zložile predse in prodajale zelenjavo po komadah, ne na tehtnico, pred nekako 70 leti pa je prva pripeljala na trg zelenjavo na celi Cibrova služkinja iz Trnovega, ki so jo takrat obsojali, da je lena.

Krakovski in trnovski kmetje so na Ježici kupovali zeljnate glave. Zelje so ribali in ga kisali v kadeh in tako je začela cveteti trgovina s kislim zeljem že okrog leta 1840. Zeljarji so pošiljali posavsko kislno zelje v Trst, kasneje pa tudi v Aleksandrijo in v Južno Ameriko. Najbolj znana zeljarska družina iz Trnovega je bila Jakopičeva. Devet Trnovčanov je imelo svoje njive na Posavju, ki so kaj kmalu ugotovili, da na Posavju raste največ kvalitetno zelje. Posavski kmetje so bili takrat izraziti živinorejci in poljedelci. Pri delitvi Barja so tudi dobili svoj del in ko so hodili polati kositi v Mestni log, so zamenjavali v Krakovem in v Trnovem mleko za solato. Ker pa so se jim vsako leto večali davki, so tudi sami začeli gojiti zelenjavo in jo voziti na trg. Zlasti bogatejše posavske kmetice niso in niso hotele voziti pridevkov na trg, ker se jim je zdelo to pod častjo. Bile so vajene svojim uglednim strankam voziti v mesto mleko in jajca, perutnino in krompir, nikakor pa ne prodajati pridevkov na trgu. Revnejše pa so hotele zaslužiti in so svoje prve stojnice postavile vsako soboto pred tobačno tovarno in dobro zaslužile.

Na Ježici iz tistih časov poznamo precej kmetov, ki so posnemali Krakovčane in Trnovčane in svoje zelje sami kisali in ga prodajali v Trst. Tako je lahko razumemo nadučitelja Antona Ziberta in kasnejše učitelje, da so ustanavljali kmetijsko-nadaljevalne pa večerne in nedeljske šole, s čimer so hoteli mlade posavske kmetovalce čim bolj usposobiti.

Ob 100-letnici šole na Ježici lahko trdimo, da je bila ta vseskozi napredna, kljub temu, da so razne politične stranke med dvema vojnama skušale vplivati na vzgojo in s tem na mladi rod Ježičanov. Zato je tudi v zadnji vojni, ko je 132 nekdanjih učencev sodelovalo v narodnoosvobodilnem boju, v katerem jih je 27 padlo kot partizanov in jih bilo 6 ubitih kot talcev, 9 pa jih je umrlo v taboriščih, odločilno vplivala pozitivna vzgoja, ki so jo v 100 letih obstoja šole zagovarjali in branili napredni učitelji.

LOUZE JAKOPIČ